

SYSTEEMISET AUTOIMMUUNITAUDIT: VASTA-AINETUTKIMUSTEN KÄYTTÖ

Reumaattisissa systeemisissä autoimmuunitaudeissa esiintyy usein tumavasta-aineita. Näistä useilla on yhteyksiä spesifisesti johonkin systeemiseen autoimmuunitautiin tai tietynlaiseen taudinkuvaan. Vasta-aineilla on käyttöä taudin varhaisvaiheessa tarkentavassa diagnostiikassa, ennusteen arvioinnissa ja myöhemmin seurannan aikana esim. taudin aktiviteetin arvioinnissa.

Mitä vasta-aineita kannattaisi tutkia ja milloin?

Pysähdy miettimään, mikä on työdiagnoosi. Esim. SLE (systeminen lupus erythematosus), Sjögrenin syndrooma, skleroderma, polymyosiitti?

Muista myös:

Matalia tumavasta-ainetiittereitä todetaan normaaliväestössäkkin. Tumavasta-aineita todetaan myös toisinaan nivelreumaan ja esim. maksan autoimmuunisairauksiin liittyen, samoin joskus infektioiden ja maligniteettien yhteydessä.

1 *Epäily autoimmuunitaudista, mutta niukasti viitteitä spesifiseen taudinkuvaan*

Seulontatutkimus: tumavasta-aineet, **S-ANA** (2819).

Samasta seeruminäytteestä voi tarvittaessa myöhemmin pyytää suunnattuja lisätutkimuksia.

2 *Kliininen kuva viittaa SLE:n suuntaan, ja/tai positiiviset tumavasta-aineet tiedossa*

S-ANA-IB (20155): SLE-potilailla esiintyy spesifisyydeltään erilaisia vasta-aineita ns. tuman liukoisia antigeeneja kohtaan ja niiden esiintyminen korreloi tiettyihin elinkomplikaatioihin.

S-DNAnAb (1261): vasta-aineet natiivi DNA:ta vastaan - voi kohota aktiivisessa SLE:ssa, yhteys munuaiskomplikaatioihin.

3 *SLE-potilas, taudin aktiviteetin seuranta*

Jos tumavasta-aineet olleet aiemmin selvästi koholla, kontrolli harvoin antaa lisäinformaatiota. **Peruslaboratoriokokeet ja kliininen kuva** tärkeimmät mittarit.

Jos epäily taudin aktiivatiosta: S-DNAnAb (1261), mahdollisesti myös komplementtitasojen muutos (2106 S-C3, 2107 S-C4) ja aktiivatiotuotteet P-C-Akt (10470). Myös P-C1qAbG (12429) on hyödyllinen, koholla erityisesti munuaiskomplikaatioissa.

4 *Epäily Sjögrenin syndroomasta*

Tumavasta-aineet, S-ANA (2819)

Jos tumavasta-aineet positiiviset tai vahva epäily, **S-ENAAb** (3022):

SS-A- ja/tai SS-B-vasta-aineet positiiviset 40 - 60 %:lla Sjögren-potilaista.

5 *SLE-potilas, Sjögren-potilas; alkuraskaus tai raskautta suunnitellaan*

S-ENAAb (3022), S-DNAnAb (1261), B-PLAbTUT (3607).

S-ENA-vasta-aineista SS-A- ja SS-B-vasta-aineilla on yhteys kongenitaaliseen av-blokkiin ja neonataalilupukseen, natiivi-DNA-vasta-aineilla taudin aktiivisuuteen, fosfolipidivasta-aineilla tromboosi- ja keskenmenoriskiin.

6 *Skleroderma? (Vahva Raynaud, sormien ihon fibroosi, keuhkofibroosi)*

Tumavasta-aineet, S-ANA (2819)

Jos tumavasta-aineet positiiviset: **S-ANA-Ty** (4505): erityisesti anti-Scl-70- ja sentromeerivasta-aineilla on merkitystä taudin kulun ja ennusteen arvioinnissa.

7 *Polymyosiitti, dermatomyosiitti*

Kliininen kuva, P-CK, EMG ja lihasbiopsia diagnoosin kulmakivet!

Tumavasta-aineet, S-ANA (2819)

Myosiittiepäilyssä kannattaa konsultoida reumatologia tai neurologia tarkentavien vasta- ainetutkimusten valinnasta.

S-ANA-Ty (4505): viitteitä ennusteesta vasta-ainelöydösten perusteella, esim. Jo-1 vasta-aineet. Ns. myosiittitutkimus S-PMDM-T (12549) sisältää useita harvinaisia vasta-aineita.

8 *Systeeminen autoimmuunitauti ja tromboositaipumus ja/tai keskenmenotaipumus*

Suosittelavin tutkimus on fosfolipidivasta-aineet, laaja (3607 B-PLAb-TUT) - joka sisältää fosfolipidivasta-aineet ja ns. lupusantikoagulantin (LAK). Jos todetaan kahdesti kolmen kuukauden välein mitattuna positiiviset fosfolipidivasta-aineet, kyseessä on ns. antifosfolipidisyndrooma, joko primaarinen tai sekundaarinen, tavallisimmin SLE:n yhteydessä. Näillä potilailla esiintyy mm. verisuonitukoksia, keskenmenoja ja trombosytopeniaa

EL Marja Hietarinta, TYKS sisätaudit

Kirjallisuutta: Riitta Saario, SLL2004;59(46):4491-4494 Epäilen sidekudostautia: mitkä vasta-aineet tutkin?